

Eesti Vabariigi Valitsusele

15. Veebruar 2024

PÕLLUMAJANDUSTOOTJATE ESINDUSORGANISATSIOONIDE PÖÖRDUMINE VABARIIGI VALITSUSE POOLE

Austatud Eesti Peaminister proua Kaja Kallas ja Eesti Vabariigi Valitsuse liikmed,

Eesti Noortalunikud MTÜ, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda ja Eestimaa Talupidajate Keskliit pöörduvad käesolevaga Teie poole ühise murega Eesti põllumajandussektori hetkeolukorra ja tuleviku vaates.

Nii nagu kogu Euroopas, on Eesti põllumajandustootjad väga keerulises olukorras kuna nende sissetulekud on tänases majandusolukorras vähenenud, tootmise omahind ja riskid sisendite jm kulude suurenemise tõttu oluliselt kasvanud ning ebastabiilsus tegevuste planeerimisel tulenevalt kriisidest, sõjast ja positsioonist rohepöörde eesmärkide elluviijana märkimisväärselt suurenenud.

Aastal 2023 oli ettevõtetulu sektoris - (miinus!) 72 miljonit eurot ja see on kõige kehvem tulemus alates EL-iga liitumisest. Samuti on valdkonnal tarnijate ees märkimisväärne võlgnevus, mis on läinud üle maksetähtaja, ning ulatub hinnanguliselt 60-70 miljoni euroni. Need asjaolud on tekitanud akuutse vajaduse likviidsusprobleemi lahendamiseks. Põllumajandus on väga kõrge riskiga ja finantseerimismahukas tegevusvaldkond, hetkel on sektoris tervikuna teravad likviidsusprobleemid, mis tähendab et ka laenuraha ei ole paljudele tootjatele kättesaadav.

Toidutootmine kui strateegiliselt oluline tegevusvaldkond, kuhu on ka riiklikult palju panustatud, vajab täna kriiside ületamiseks kõiki vahendeid ja võimalusi, sh ühist arusaama poliitikutega jätkusuutlikest tootmispraktikatest ja eesmärkidest.

Eraldi tahame rõhutada kolme kriitilist punkti, mis toetaksid maapiirkondade ja -ettevõtluse elujõulisena hoidmist:

1. MES (Maaelu Edendamise Sihtasutuse) vahendite kasutuselevõtt põllumajandusmaa kapitalirendi ja kriisilaenude jaoks, et parandada sektori likviidsust. MES-i pikaajaline säilimine iseseisva SA-na.

MES-i keskendumine ainult maaettevõtlusele on oluline tagamaks, et maapiirkonnad saaks spetsialiseeritud abi ja tähelepanu. MES-i sõltumatus tuleb säilitada, et tagada Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile meetmed regionaalse arengu suunamiseks. Ainult sedasi saab kapitali sihipäraselt ja kompetentselt kasutada. Selline valitsuse otsus peab olema pikaajaline, et luua motiveeriv ja arendav keskkond.

Oleme veendunud, et MES-i roll ja sõltumatus on põllumajandussektori ja maapiirkondade arengu toetamisel asendamatu. Seetõttu kutsuvad Eesti põllumajandustootjate esindusorganisatsioonid üles toetama otsuseid, mis kaitsevad MES-i praegust staatust ja suurendavad SA võimalusi vajaliku toe pakkumiseks maapiirkondade ettevõtetele, eluasemete soetamisele tõmbekeskustest väljaspool jm teenustele, mis on Eesti majanduse keskmes.

Hetkel ei ole võimalik kasutada MES-is olemasolevat põllumaakapitalirendi meedet. See töötati sektorile välja just erinevatest kriisidest põhjustatud likviidsusprobleemide leevendamiseks. Sektori esindusorganisatsioonid näevad seda kui ühte olulist vahendit olukorra stabiliseerimiseks sektoris. See võimaldab saada käibekapitali likviidsusprobleemidega põllumajandustootjatel enda omandis oleva põllumaa abil. Selleks on vajalik valitsuse poolt raha kasutamise tingimustest eemaldada märge COVID-19 pandeemia mõjude kohta ja võimaldada raha kasutada ka muudes olukordades. Samuti anda heakskiit maksegraafiku pikendamisele praeguselt 6 aastalt vähemalt 15-ele aastale, mis võimaldab tekkinud kahjumi jaotada pikemale perioodile. Põllumaa müük- ja tagasiost kapitalirendi tehinguga kinnitatakse notariaalselt, millega kaasnevad riigilõivu ja notaritasu maksmine. 6 aastase maksegraafiku korral on laenu refinantseerimise vajaduse tõenäosus suur, millega lisanduvad uued tagatise muutmise seonduvad kulud ja süvendavad sektori likviidsusprobleeme.

Esindusorganisatsioonid toetavad MES-i seisukohta, et rahakasutuse eesmärk peaks olema vabastatud praegustest piirangutest, et toetada põllumajandustootjaid laiemalt.

Selgitame, miks näeme just põllumaa kapitalirendi sobiliku meetmena olukorra leevendamisel ja sektori elujõulisuse tagamisel:

- Kapitalirendi abil saavad põllumehed müüa oma maa MES-ile, kuid see jääb varana nende bilanssi ja nad saavad jätkata selle kasutamist. Müügist saadud vahendid saab suunata tootmiseks vajalike kulude katteks, eriti olukordades, kus

põllumajandusettevõtete sissetulekud on vähenenud, näiteks ikalduse või muude ootamatute majanduslike tagasilöökide tõttu.

- MES-i poolt pakutav teenus annab põllumajandustootjatele kindluse ning jätkusuutlikkuse just oma usaldusvääruse ja mõistlike laenuitingimuste tõttu. Praegune olukord näitab, et laenuraha saamine ei ole mitte ainult kallis vaid suisa võimatu, kui põllumajandustootjate finantsnäitajad on keerulisema saagiaasta tõttu vm põhjustel halvenenud. Kapitalirendi meede võimaldab neil kasutada laenuraha mõistlikel tingimustel ja nad ei pea oma maad andma tagatiseks või müüma laenuturul tegutsevatele krediitipakkujatele, kelle eesmärk on maa enda valdusesse saada, et see hiljem kõrge rendihinnaga välja rentida või suure vaheltkasuga edasi müüa.
- Kapitalirendi kasutamine võib aidata põllumajandustootjatel hoida intressikulu tasemel, mis ei kahjusta ajutiselt keerulisse olukorda sattunud ettevõtte majanduslikku jätkusuutlikkust veelgi.
- Kapitalirent võimaldab riske maandada, sest see annab neile võimaluse kasumlikel aastatel põllumaasse paigutatud raha taas käibevahenditeks muuta, kuid samas maad edasi majandada, mis aitab vältida põllumaade koondumist finantsinvestorite kätte.
- Riigi vaates on tegemist hästi tagatud abimeetmega, mis leevendab põllumeeste vajadust erakorralisteks toetusteks ja pankrotistumise korral on kahjumi saamise tõenäosus väga väike. Ehk meede võimaldab vähete vahenditega lahendada korduvalt erinevate aastate probleeme.

Põllumaa kapitalirent on oluline selleks, et anda põllumajandustootjatele paindlikumad võimalused oma ettevõtte likviidsuse juhtimiseks, vältides samal ajal maade kaotamist ja hoides ära sõltuvuse keerukamatest ja kallimatest finantseerimise vahenditest. Selleks, et meede oleks põllumajandustootjate jaoks atraktiivne ja vastaks nende vajadustele, on oluline, et maksetingimused oleksid piisavalt paindlikud.

Seetõttu palume Vabariigi Valitsusel toetada meie ettepanekuid, mis aitaksid tagada põllumajandustootjate toimetuleku ja sektori edasise arengu:

- Põllumaa kapitalirendi tingimuste muutmine, et tagada paindlikum ja põllumajandustootjate vajadustele vastav maksegraafik, eelistatult vähemalt 15 aastat.
- Kapitalirendi kasutamise võimaluste laiendamine: vabastada rahastuskasutuse eesmärk COVID-19 pandeemiast tingitud majanduslike väljakutsete mõjust.

2. Kliimaseadusest tulenevad eesmärgid peavad olema realistlikud ja saavutatavad. Põllumajandustootjad vajavad selgust, koostööd ja tuge rohepöörde ja Kliimaseaduse eesmärkide elluviijatena.

Väljendame tõsist muret Kliimaministeeriumi poolt välja pakutud esialgse ettepaneku üle, mis näeb ette põllumajandussektori poolt emiteeritavate heitmete vähendamist üle 50% aastaks 2030. Me peame seda eesmärki täiesti ebarealistlikuks, arvestades praegust olukorda ja võimalusi.

Eestis kasutuses olev põllumajandusmaa on viimasel sajandil vähenenud 3 korda (aastal 1939 2,7 miljonit hektarit, täna alla miljoni hektari). Samuti on drastiliselt vähenenud kariloomade arv (sama võrdlusperioodi kasutades piimalehmade arv 1939-ndal aastal 480 000, täna 83 000).

Tuleb arvestada, et põllumajandussektor on oma põldude ja metsade majandamisel olulisel kohal mitte ainult toidu tootjana aga ka süsiniku sidujana ning näiteks biogaasi tootmine jm ressursioptimaalsed lahendused on just sektori ettevõtete haldusalas.

Meie põllumajandusettevõtjad on juba praegu astunud olulisi samme oma süsiniku jalajälje vähendamiseks ja on motiveeritud jätkama keskkonnasõbralike ja taastavate praktikate rakendamist. Siinkohal tuleks meele pidada põllumajandussektori põhieesmärki – **varustada elanikkonda kvaliteetsete, kodulähedase ja kontrollitult toodetud toiduainetega. Lisaks on Eesti suutnud oma toiduaineid väärindada ja eksportida, mis elavdab Eesti majandust ja tagab tööhõivet.** Põhjendamatult ambitsioonikad heitmete vähendamise eesmärgid viivad meid vältimatult olukorda, et peame suurendame toiduainete importi teistest riikidest. Sellised arengud toovad kaasa mitte ainult meie majandusliku heaolu vähenemise, vaid suurendavad ka heitmete hulka globaalses mastaabis, sest imporditud toiduainete transpordi ökoloogiline jalajälg on märkimisväärselt suurem. Lisaks muudaks see toidu Eesti elanikele veelgi kallimaks ja seeläbi ka tervislikuma toidu raskemini kättesaadavaks. Seega töötavad põllumajandustootmisele esitatavad liialt karmid heitmete vähendamise reeglid selgelt hoopis vastu rohe eesmärkide saavutamisele.

Kutsume seetõttu valitsust üles võtma kindlat seisukohta kohaliku toidutootmise säilitamiseks ja ümber hindama Kliimaseaduse raames põllumajandussektorile esitatud heitmete vähendamise eesmäärke, et need oleksid kooskõlas tegeliku olukorraga ja võimalustega Eestis ning ei seaks ohtu võimet tagada toiduvastustuskindlust ja kättesaadavus meie elanikele.

Põllumajandussektor vajab avalikkuse ja poliitikute mõistvat suhtumist. Eesti põllumehed tegutsevad aktiivselt ise sellest suunas, et teha olulisi samme keskkonnasäästlikumate tootmisviiside rakendamiseks. Olgu nendeks mahetootmine, taastava põllumajandus põhimõtete rakendamine, täppistehnoloogiate kasutamine jm teaduse kaasamine.

Toidutootmise pidev vastandamine keskkonna eesmärkidele demotiveerib põllumajandustootjaid ning pisendab nende panust, mis omakorda viib majanduslike ja

emotsionaalsete põhjuste tõttu toidutootmise lõpetamiseni. Samuti vähendab see noorte tootjate huvi sektorisse siseneda. See on kriitiline meie toidutootmise jätkusuutlikkuse seisukohast. Meie põllumajandussektori kaitsmine on hädavajalik, et tagada puhta ja kodumaiselt kasvatatud toidu kättesaadavus ka tulevikus.

3. Põllumajandussektori stabiilsust ja arengut toetava majanduspoliitika elluviimine, arvestades maksutõusude negatiivset mõju ja ebakindlat majanduskeskkonda. Vajadus sektorit toetada.

Ettevõtluskeskkond, kus toimub Eesti elanikele toidu tootmine on tugevalt mõjutatud nii globaalsetest kriisidest kui ebastabiilsetest ilmastikuoludest, mis tähendab, et tavapärase riskide maandamise meetodika põllumajandussektoris ei kohaldu. Samas on viimaste aastate keerulised olud selgelt toetanud arusaama kohaliku tootmise olulisusest.

Sektori miinus aastal 2023 on statistiliselt kõige suurem alates EL-iga liitumisest. Statistikaameti andmed annavad konkreetse pildi väljakutsetest: teravilja saak oli 2023. aastal 1,2 miljonit tonni, mis on 21% vähem võrreldes eelneva aastaga. Hektari kohta saadi 3,4 tonni teravilja, mis on viimase viie aasta madalaim tulemus. PRIA loomade registri andmed näitavad olulist loomade arvu langust. Lambakasvatus vähenes 16%, sealjuures loomapidajate arv langes üle 5%. Kitsede arv on vähenenud 535 looma võrra, mis tähendab peaaegu 13% langust, samal ajal kui loomapidajate arv on vähenenud 6%, ehk 29 võrra. See näitab, kuidas kõrged sisendihinnad ja tarbijate vähenenud ostujõud mõjutavad sektorit, kus kitsepiim on oluline sisend peamiselt nišitoodetele nagu juust. Lihaveisekasvatustes on loomade arv langenud 6007 isendi võrra ehk pea 8%, ning loomapidajate arv vähenenud 70 võrra, mis on üle 4%. Piimandussektoris toimunud loomapidajate arvu langus pea 8% viitab tootmise jätkuvalle kontsentreerumisele.

Eesti põllumajandustootjad on praeguse ebastabiilse majanduskeskkonna tingimustes silmitsi mitmete majanduspoliitiliste muutustega, sealhulgas uute maksude kehtestamisega, mis paneb eriti proovile maapiirkondades elavad talupidajad. Ettevõtluskeskkonna üldine ebakindlus on põhjustanud suurt muret sektoris. Laenuraha kallinemine on samuti kasvatanud oluliselt ettevõtjate kulusid ja pidurdanud investeringuid, mis on eluliselt tähtsad põllumajandussektori innovatsiooni ja konkurentsivõime säilitamiseks.

Selle olukorra tõttu on hädavajalik kohandada pikaajaliselt majanduspoliitikat, et toetada põllumajandussektorit ja tagada selle jätkusuutlik areng. Vajame poliitikat, mis soodustab investeringuid, toetab põllumajandustootjate likviidsust ja vähendab bürokraatiat, eriti seoses rohepöörde ja kliimapolitikaga seotud muudatustega. Oluline on tagada, et uued maksud ei suurendaks ebaproportsionaalselt kulusid sektorile, mis juba niigi maadleb keeruliste tingimustega.

Eesti Vabariigi Valitsuse 2023-2027 koalitsioonilepingus on kokku lepitud, et põllumajandussektor, mis on praegu kriisis, peab saama vajalikku tuge. Selle kohaselt on lepingusse lisatud sektori jaoks oluline punkt, mis lubab leida viise põllumeeste ja toidutootjate toetamiseks erakorraliste või üleminekutoetustega, samal ajal tagades diislikütusele EL-i nõuetele vastava minimaalse aktsiisimäära põllumajanduses ja kalanduses.

Arvestades sektori sügavat kriisi, palume Valitsusel eraldada vajalikud vahendid erakorralise toetuse jaoks veel sel aastal Valitsuse reservist ning 2024. aastal riigieelarvest. See toetus on äärmiselt oluline praegu raskustes olevate põllumajandustootjate aitamiseks. Erakorraline toetus on hädavajalik, arvestades põllumajandustootjate keerulist olukorda.

Lisaks palume Eesti Vabariigi Valitsusel aktiivselt tegutseda Euroopa Liidu tasandil, et tagada Eesti põllumajandussektori piisav toetus ka Euroopa Liidu kriisireservist.

Meie eesmärk on tagada toidutootmine Eestis ja maapiirkondade elujõulisus. Selleks palume muuhulgas arvesse võtta ülalkirjeldatud ja toetada maaettevõtjate kapitalile ligipääsu läbi Maaelu Edendamise SA meetmete, kliimaseaduse ja rohe eesmärkide elluviimisel jälgida mõistlikkuse printsiipi, liikmesriikide erisusi ja juba aset leidnud muutusi ning tegevusi kohalikul tasandil. Oleme igati valmis konstruktiivseks dialoogiks ja koostööks, et leida parimad lahendusi kohaliku toidutootmise ja maaelu säilitamiseks Eestis.

Lugupidamisega

/digitaalselt allkirjastatud/

Kerli Ats
Eestimaa Talupidajate Keskliit

/digitaalselt allkirjastatud/

Ants Noot
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda

/digitaalselt allkirjastatud/

Ragnar Viikoja
Eesti Noortalunikud